

DROP ANERKENDELSE – TÆNK NYT

Af Tom Ritchie

Tiden er inde til nytænkning, hvad angår anerkendelse og pædagogikken. I stedet for at sikre et løft i kvaliteten af det pædagogiske arbejde i daginstitutioner, skoler og andre steder, risikerer vi i dag det modsatte, hvor velmenende intentioner om anerkendelse drukner i praksis som følge af forvirring og misforståelser. Efter min mening er vi nødt til at tænke nyt, dvs. finde et nyt sprog, der mere præcist beskriver, hvad det er, vi vil i det pædagogiske arbejde med børn og unge – og hvordan vi kommer derhen.

I skiftende roller – som pædagog, leder, pædagogisk konsulent, seminarlærer, foredragsholder og forlagsredaktør – har jeg i mange år arbejdet med og talt for anerkendelse som retningsgivende princip for praksis, primært i daginstitutioner men også i skolen og i andre pædagogiske sammenhænge. Efter min opfattelse er tiden løbet fra dette projekt på grund af de mange betydninger, der efterhånden tillægges anerkendelse. Som følge af disse mange betydninger taler vi i dag ofte forbi hinanden, når vi taler om anerkendelse, og det vitale indhold i begrebet går tabt. I stedet opstår uklarhed og misforståelser, som resulterer i, at vi ikke kan kvalificere det pædagogiske arbejde, som var den oprindelige mening med hele projektet.

I faglitteraturen kan man pege på tre spor, der har anerkendelse som hovedtema – det norske, det amerikanske og det tyske. Disse spor repræsenterer forskellige forståelser af anerkendelsesbegrebet, og i de senere år er der kommet en lang række udgivelser fra alle tre spor, hvor de hver især har sat deres fingeraftryk på den pædagogiske debat herhjemme. Den utilsigtede konsekvens heraf har imidlertid været, at de forskellige tilgange har været med til at skabe usikkerhed blandt pædagoger, lærere, ledere, forældre og andre omkring, hvad anerkendelse egentlig går ud på.

Det norske spor bygger bl.a. på Berit Baes forskning fra 1980erne, som har haft stor indflydelse på den pædagogiske debat i Danmark.¹⁾ Baes forskning og formidling af anerkendelse som pædagogfagligt begreb har spillet en væsentlig rolle i udvikling af pædagogikken på daginstitutionsområdet. I sin formidling understreger Bae, at vi skal skelne mellem hhv. anerkendende og vurderende kommunikation. Kommunikationsformer, der handler om værdsættelse, påskønnelse, positiv feedback mv., hører ikke hjemme her, idet de netop bygger på en vurdering.

Hos Bae handler anerkendelse om nærvær og intersubjektivitet, dvs. en deling af tilstande og oplevelser mellem mennesker. Denne deling betyder imidlertid ikke, at oplevelsen er identisk for de involverede parter. I det intersubjektive møde mellem to mennesker, opstår et oplevelsesfællesskab, hvor begge parter har forskellige perspektiver på dét, der opleves.

I anerkendende kommunikation bliver den enes perspektiv i mødet med den anden genkendt og styrket. Når barnet oplever sig mødt og forstået, bekræftes det i, at den måde, det oplever sig selv og omverden på, er god nok. Er barnet vant til at omgås voksne, som møder det med denne form for anerkendelse, skabes der gode forudsætninger for udvikling af selvværd hos barnet. Disse grundlæggende mekanismer i mellem menneskelige relationer er også efterhånden velkendte og udførligt beskrevet i psykologien.²⁾

Anerkendelsens relevans for pædagogikken ligger derfor i, at vi med anerkendelse kan fremme udvikling af selvværd hos barnet. I pædagogisk sammenhæng fik vi med denne norske udgave af anerkendelse et ordforråd og et handlegrundlag for praksis, hvor vi kunne kvalificere det daglige arbejde i daginstitutioner og i skolen.

FIND DET POSITIVE

Det amerikanske spor har rod i bl.a. sprogorienteret erkendelsesteori, som vi f.eks. ser i appreciative inquiry (AI) – på

dansk værdsættende samtale³⁾ – en teori-retning, som er velkendt i organisations-teoretisk sammenhæng. Med AI finder vi frem til dét, vi er gode til, og undersøger det nærmere. Vi sætter fokus på dét, der virker, og gør mere af det samme.

Værdsættende samtale formidles vha. en række principper og begreber, hvor det positive er i forgrunden. Med AI vil vi f.eks. på en arbejdsplads give hinanden positiv respons på vores arbejdsindsats. I denne sammenhæng siger vi f.eks., at vi giver hinanden anerkendelse for dét, vi gør. Her bruges anerkendelse i betydning påskønnelse eller værdsættelse, hvor vi giver hinanden positiv respons på vores handlinger eller adfærd. Og det er der selvfølgelig ikke noget forkert i – det betyder bare noget andet end Baes anerkendelsesbegreb.

Denne forståelse af anerkendelse er meget udbredt generelt: Han skal anerkendes for dét, han er god til, siger man. Her vurderer vi personens adfærd og giver positive tilbagemeldinger på det. Denne kommunikationsform bygger på et helt andet rationale end Baes udgave af anerkendelse. Der behøver ikke at være tale om nærvær eller deling. Denne form for anerkendelse – eller retter sagt værdsættelse – kan f.eks. sagtens foregå via e-mail, eller endda rettes mod afdøde personer. Picasso er en meget anerkendt maler, kunne jeg finde på at sige. Ok, men det giver ikke mening at tale om deling eller nærvær imellem mig selv og Picasso.

DET KRITISKE PERSPEKTIV

Det tredje spor udspringer fra Frankfurterskolen, hvor Axel Honneth har lanceret en teori om anerkendelse med udgangspunkt i en samfundskritisk tankegang. Med Honneths socialfilosofiske tilgang møder vi et bredt anerkendelsesbegreb,⁴⁾ der opererer med tre forskellige sfærer eller niveauer. Der er tale om privatsfæren med den emotionelt bårne anerkendelse, om retsfæren eller den offentlige sfære samt den sociale eller kulturelle sfære, om anerkendelse via social deltagelse. Ifølge Honneth forudsætter det gode liv, at det

enkelte individ anerkendes på alle tre niveauer for dermed at kunne opbygge et positivt selvbillede eller identitet. Honneths anerkendelsesteori er efterhånden kendt i en række faglige kredse og i uddannelsessammenhænge.

Anerkendelse i privatsfæren har meget til fælles med den norske variant af anerkendelse, dog uden at Honneth kommer tæt på praksis, som vi ser f.eks. hos Bae. Med de øvrige to niveauer udvides anerkendelse til også at omfatte det retslige aspekt og den sociale dimension. Honneths teori er spændende fordi det giver os et begrebssæt, hvorudfra vi kan være kritisk overfor måden, hvorpå vi indretter os – altså samfundsmæssigt og politisk.

TÆNK NYT

Med de tre spor har vi efterhånden fået et begreb, der omfatter mange betydninger og dimensioner. Hertil kan tillægges øvrige betydninger, der optræder indenfor andre områder, såsom politik og jura. F.eks. siger vi, at Kina nægter at anerkende Taiwan som selvstændig nation. Desuden kan Honneths tilgang bruges som afsæt for at inddrage børns indbyrdes relationer, og den anerkendelse, der høstes eller ikke høstes der. Her drejer det sig om adgang til legen og kammeratskabsgrupper, og om det enkelte barns behov for accept, for at blive anerkendt, dvs. 'godkendt som god nok' af andre børn. Med disse mange betydninger, der efterhånden er kommet i spil, kan det ikke undre, at pædagoger, lærere, forældre og andre let bliver forvirrede. Og det er der ingen, der er tjent med.

Vi ved fra forskningen (Nordenbo m.fl. 2008), at lærerens og pædagogens relationskompetence er af afgørende betydning, når det drejer sig om børns udvikling og læring. Derfor er det nødvendigt, at vi har et fagsprog, der har relationer som omdrejningspunkt. I mange år har anerkendelse været det begreb, vi har brugt til at give relationskompetence et kvalificeret fagligt indhold. Og det behov har vi selvfølgelig i høj grad også i dag.

Drop anerkendelse – tænk nyt, siger jeg. På grund af de mange betydninger er

tiden inde til nytænkning. Og hvad er det nye? Vi skal finde et andet sprog, der er mere afgrænset og præcist, men uden at give afkald på det væsentlige ved anerkendelse. Det er nok en stor udfordring. Vi kan måske starte med nærvær, deling og intersubjektivitet, men der kan selvfølgelig være andre gode bud. Jeg opfordrer derfor alle interesserede til at deltage i denne vigtige debat.

Tom Ritchie er pædagogisk konsulent og seminarlærer ved Københavns Dag- og Aftenseminarium. Læs også hans artikel "Det Narrative Blik" i Social Kritik nr. 125.

NOTER:

1. Bae, 1996, 2004.
2. Se f.eks. Møller 2008, s. 105-155.. (2002).
3. Se f.eks. Dalsgaard m.fl. (2002).
4. Se Honneth (2003).

LITTERATUR:

- Bae, Berit (1996): Voksnes definitionsagt og børns selvoplevelse. I: Social Kritik, nr. 47.
- Bae, Berit (2004): Dialoger mellem førskolelærere og barn – en beskrivende og fortolkende studie. Dr. Phil. afhandling, HiO-rapport nr. 25. Oslo.
- Dalsgaard, Charlotte m.fl. (red.) (2002): Forvandling – værdsættende samtale i teori og praksis. Dansk Psykologisk Forlag.
- Honneth, Axel (2003): Behovet for anerkendelse – en tekstsamling. Redigeret af Rasmus Wilig. Hans Reitzels Forlag.
- Møller, Lis (2008): Anerkendelse i praksis – om udviklingsstøttende relationer. Akademisk Forlag.
- Nordenbo, Sven Erik m.fl. (2008): Lærerkompetanser og elevers læring i barnehage og skole – et systematisk review. Udført for Kunnskapsdepartementet, Oslo. DPU; Dansk Clearinghouse.